

A III. Internacionálé külpolitikája és a bolsevizmus nemzetközi propagandája

Írta:

Dr. Szabó László

egyetemi magántanár, Az Est szerkesztője

Az államgazdaság kommunista rendszere bármely országban csak úgy tartható fenn, ha a szomszédos országok is ugyanerre a rendszerre térnek át: kapitalista környezetben a kommunista állam csak addig állhat fenn, míg az előző kapitalista rendszer erőforrásainak végső maradványait is ki nem meríti. A III. Internacionálé magát alkotó Oroszországnak tehát az a legnagyobb létérdeke, hogy elsősorban a környező országokat a kommunizmusnak megnyerje és mindazon államokban, melyek Oroszország sorsára befolyással lehetnek, a kommunista berendezkedést, előkészítse.

A puccsok taktikája.

Két út áll a III. Internacionálé rendelkezésére, hogy céljának elérését megkísérelje: az egyik a puccsok taktikája, a másik a szociáldemokrácia leple alatt folytatott agitáció. Mindkét taktikának egy a végső eszköze: a társadalmi forradalom s egy a célja: a III. Internacionálé kommunista elvei szerint való állami berendezkedés. Oroszország 1917 október óta a puccsok taktikáját követi; ezt a taktikát kísérelték meg Magyarországon, Német- és Bajorországban s ennek a taktikának híve Olasz- és Franciaország proletársága, míg Ausztria és Csehország kommunistái — amint ezt a dokumentumok bőségesen és kézzelfoghatóan bizonyítják, — egyelőre szociáldemokrata lobogó alatt készítik elő a forradalmat.

Kéri és Platten összejársása.

Miután a magyar forradalom, melyből a magyar bolsevizmus kifejlődött, puccs útján keletkezett, a történeti előzmények nagyon megkönnyítették Magyarországon a kommunizmusra való átmenetét. A magyar forradalom egész külpolitikája már 1918 novemberétől kezdve arra a feltevésre volt felépítve, hogy a forradalom ki fog terjedni az egész Európára. Ezt nyíltan hirdette a Károlyi-kormány külügyi államtitkára, Diener-Dénes József. November közepén a magyar kormány Kéri Pál vezetése alatt egy publicis tákból álló, nem hivatalos missziót küldött Svájcba a "mozgalom" megfigyelésére. Kérinek Károlyihoz küldött jelentései a francia országai helyzetet úgy tüntették fel, mintha a francia köztársaság közvetlenül a katonai "és szociális forradalom küszöbén állana.

Kéri Svájcban összekötetésbe jutott Platten képviselővel, aki később Oroszországba ment és ott elveszett. Már ez az összekötetés is azt tanúsítja, hogy a magyar forradalom némely vezetői már 1918-ban megtalálták az érintkezést a kommunistákkal.

Az agitáció kezdete Magyarországon.

Ezzel az érintkezéssel egyidejűleg s tőle talán nem függetlenül, az orosz kormány elhatározta, hogy Német-, Cseh- és Magyarországon erőteljes akcióba lép. A moszkvai agitátor-képző iskola végzett növendékei már 1918 nyarán nagy számban kerültek ugyan haza az említett országokba, de nem volt közöttük oly tehetséges ember, aki nagy dolgok véghezvitelére alkalmas lett volna. A budapesti lapok szerkesztőségébe az orosz hadifogságból hazatérő munkatársak inkább csak theoretikus bolsevistáknak mutatkoztak, akik sikeresen terjesztették ugyan a bolsevista tanokat, de akciókat nem kezdeményeztek. 1918 június havában a budapesti általános sztrájk és a pécsi katonai lázadás határozottan bolsevista jellegű volt ugyan, de egyiket sem Oroszországból inszenálták. A budapesti sztrájk alatt megalakult az első katonai és munkástanács, mely egyelőre Gyömrő községben tartotta üléseit. (A bolsevista ideológiának megfelelt az is, hogy a magyar forradalmi puccsot szervező bizottság is "Nemzeti Tanács" nevet vett fel.)

A novemberi forradalmak kitörése nagyon elősegítette a moszkvai kormány terveit. Legelőször a németországi akcióhoz láttak hozzá, melyet Radek (Sobelsohn) külügyi népbiztos-helyettes maga vezetett. Liebknecht és Luxemburg Spartakus-forradalmának első leveretése után maga Radek ment Berlinbe. Ezt megelőzően már novemberben megbízták a cseh mozgalom vezetésével Munát és a magyar párt megszervezésével Kun Bélát; még később került az ukrán mozgalom élére a román Racowski s az ausztriai mozgalom élére Bronski. Mindannyiuknak a megbízatása a párt központi bizottságától ered, mely a III. Internacionalehoz tartozó összes országok legfőbb hatósága és végrehajtó szerve.

Kun Béla küldetése.

Kun Béla, amint ezt a budapesti rendőrség hitelesen megállapította, 300,000 márkát hozott magával s egy ajánlólevelet a budapesti orosz hadifogoly-segélyező bizottsághoz. E bizottság Budapesten a Royal-szállóban székelt s midőn a rendőrség egy ízben kommunista-agitáció miatt letartóztatta, több millió rubelt találtak nála. Az agitációs alapot azonban, mely még nagyobb összegből állott, a bécsi hadifogoly-bizottság kezelte, amelytől egy Eliazér nevű futár hordta a pénzt Budapestre Kunnak az agitáció céljaira. Azt az összeget, amelyet Kun a proletárdiktatúra kikiáltása előtt a magyarországi mozgalomra elköltött, húszmillió koronára becsülték kommunista körökben. Az agitációt Kun a vidéken a szénbányászok, Budapesten pedig a leszerelt katonák és a munkanélküliek között indította meg. A vezető embereket busásan ellátta pénzzel s előre szétosztotta közöttük az összes jó hivatalokat, melyek egy kommunista államban elképzelhetők.

Kunnak magyarországi szereplése közismeretes; kevésbé ismeretes azonban a nemzetközi mozgalomban való szerepe, amelynek megértéséhez tudni kell a következőket:

A parlamentarizmus látszatának dacára is a III. Internacionálé egészen abszolutisztikus berendezésű államszervezet. Az összes országok, melyek a III. Internationalehoz csatlakoznak, lényegükben egy államot alkotnak, mert külügyeik egységesen intézendők, valamennyinek legfőbb rendelkező fóruma a moszkvai C. K. (Central-Komité), mely kijelöli az egyes országokba az abszolút joggal rendelkező vezető embert (pl. Magyarországra Kunt), őt el is mozdíthatja s rendelkezhetik bármelyik, hozzátartozó ország hadierejével és pénzével. Pl. a moszkvai C. K. ukrán tehermentesítő offenzívát rendelt el a magyar vörös hadsereg céljaira s az osztrák mozgalom céljaira rendeleti úton a magyar államkincstárból utalványozott pénzeket. A nagy C. K. azonban maga is csak árnyéka az alkotmányosságnak, mert teljesen Lenin akarata irányítja. Ha betekint az ember pl. Lenin és Kun levelezésébe, azt látja, hogy még Kun is nem csupán a mester iránti tiszteletet tanúsítja Lenin iránt, hanem egy félelmetes nagy zsarnokot lát benne, aki nem csupán alkotmányos főnöke, hanem egyszerűen életének-halálának ura. Határozottan alárendeltségi viszonyban van Leninnel szemben Kun is, a nagy C. K. is.

A diplomáciai szervezet.

Lenin deszpotisztikus akarata leginkább a külügyek terén érvényesül, de hogy hogyan, azt csak a legbeavatottabbak tudják. Egy országnak sem volt még soha "annyira titkos a diplomáciája, mint a bolsevikieké és nem is volt annyira komplikált. Megnehezíti a megértést az a körülmény, hogy maga a diplomáciai szolgálat szerkezete is misztikusan homályos.

A követküldés jogát eddig a következők gyakorolták: 1. a moszkvai nagy C. K., 2. a moszkvai tanácskormány, 3. az ukrán tanácskormány, 4. Kun Béla, 5. Muna, a cseh párt vezére. A moszkvai nagy C. K. diplomáciai megbízottja volt Budapesten Pór Ernő, helyettes külügyi népbiztos, a külföldi propaganda vezetője. A moszkvai tanácskormány amerikai követévé nevezte ki azt a bolsevik agitátort, akit New Yorkban mint egy orosz misszió vezetőjét letartóztattak. Az ukrán tanácskormány követévé nevezte ki Berlinbe Radeket és Münchenbe Axelrodot, mikor ezeket letartóztatták s e kinevezéssel a diplomatakat megillető immunitást akarták részükre megszerezni; Kun Béla kinevezte moszkvai követévé Rudnyánszky Endrét s Muna mellé is küldött követet, valamint Muna is tartott titkos követet Kun mellett, akinek titkára Alpári Gyula volt. A diplomáciai levelezésekből megállapítható, hogy a III. Internacionálé valamennyi diplomáciai megbízottja csak expeditív munkát végezett; a külpolitika irányelveit maga Lenin állapította meg, aki a végrehajtásról Csicserin útján gondoskodott. Bizonyos önállóságot engedélyez-

tek a cselekvésben Kun Bélának is — mindenki más a részére küldött instrukciók szolgája. Az állandó jellegű megbízatásoknál, melyeknek az adminisztráció megkönnyítése a főcélja, sokkal fontosabbak az alkalmi megbízatások. Így pl. Jachontoff 1919 nyarán csaknem az egész Európára kiterjedő megbízatást kapott s azt végre is hajtotta.

Budapest az agitáció középpontja.

1919 júniustól kezdve az egész agitáció gyűjtőpontja Budapest: a csepeli rádióállomáson megy a világ minden részéből minden jelentés Moszkvába és Csepelen át megy tovább minden utasítás Moszkvából az egész Európába és Amerikába. A minden oldalról körülzárt Oroszországnak öt rádióállomása van: Moszkva, Carszkojeszelo, Tver, Odessza és Kiev; ezek közül nagy távolságra csak a moszkvai megbízható, mely a német állomások közül egyedül Nauennel, a franciák közül Parissal és Lyonnal érintkezik. Természetes, hogy minden fontos közleményt a magyar tanácskormány kezében levő, teljesen megbízható csepeli állomáson át kapott és adott Moszkva. Jellemző, hogy a német Spartacus-Szövetség is nem egyszer a budapesti utat választotta Moszkvába, bár a naueni-állomás is megbízható, a kiélt pedig egyenesen a katona- és munkástanács kezében van.

Minden jelentés természetesen titkos jegyű, még ha egészen közömbös tárgyról van is szó. A kommunista állam nem ismeri a titkos diplomáciát elméletben, de megtartotta a gyakorlatban. Chiffre-rendszerük minden diplomáciától különböző s emellett, hogy jobban megőrzi a titkot, igen szellemes szerkezetű, igen gyakran változó, félreértéseket kizáró és gyorsan kezelhető: kulcsai nem könyvek, (melyeket minden diplomáciától ugysis ellopnak) hanem az emlékezetben könnyen megőrizhető jelmondatok. A diplomáciai táviratokat mindig közérthető nyelven írják alá, de az igazi küldő nevét maga a chiffre rejtegeti.

Nagy akta-halmaz alapján, melyet megsemmisíteni nem lehetett, meg lehet állapítani, hogy kik fáradoznak az európai mozgalom irányításában.

Németország.

Németországban a Spartacusok tiszta bolsevisták. A független szocialisták közül Haase, akinek nagy tekintélye volt a bolsevistáknál, élete végéig nem adta fel azt a reményt, hogy sikerülnie fog jó viszonyt hozni létre a németek és oroszok között s ily szellemen többször interveniált. Hogy a független szocialisták közelebb vannak Oroszországhoz, mint a többségi szocialistákhoz: köztudomású. Aki ismeri a Radek ügyében folyt igen hosszadalmas jegyzékváltásokat, az Radek szabadonbocsájtásából, mely már Haase halála után következett be, arra kénytelen következtetni, hogy az orosz-német közeledés már megtörtént.

Ausztria.

Ausztriában Bauer volt külügyi államtitkár elég nyíltan összejátszott Kun Bélával s az a körülmény, hogy az osztrák, kormány erről tudomással bírt, amellet szól, hogy az osztrák szociáldemokrata párt minden tagadása ellenére is bolsevista, csak nem tartja még a helyzetet elég érettnek a proletár-diktatúra kiáltására. A június 15-re tervezett puccs előkészítő irataiból megállapítható, hogy ezt a puccsot Bauer tudtával készítették elő; az előkészítő tárgyalásokon Bauer pesszimiztikusan nyilatkozott — ő a világforradalmat nem 1919 nyarára, hanem a következő télre várta. Bauernak július 22-ikén bekövetkezett lemondása Kunnal egyetértve következett be: Kun azt remélte, hogy ez az erőszakolt kormányválság megkönnyíti a proletár-diktatúra kiáltását Bécsben. Az ausztriai mozgalom igazi vezetője Bronski elvtárs, akit erre a szerepre a moszkvai C. K. június 8-ikán nevezett ki. A kinevező iratot, mely a magyar államkincstárból 500.000 koronát utalt ki Bronskinak, az Internacionálé irodája nevében Bercine, Winterstorg és Klinger írta alá.

Olaszország.

Az olaszországi mozgalom vezetője Schweide, a milánói "Avanti" bécsi tudósítója. Az olasz politikusok közül csak kettő érintkezett, közvetlenül a III. Internacionálé szerveivel: Oddino Morgari képviselő, aki huzamosabban időzött Budapesten s így a kommunista körökben jól ismert alak volt, továbbá Dugoni képviselő, aki csak egyszer szerepel a bolsevizmus aktáiban. Morgari nem bírt tekintélyre szert tenni, mert az olasz mozgalom várható sikereit illetőleg túlságosan sokat ígért: egészen bizonyosnak mondotta az olasz forradalmat, fix határidőre már a múlt nyáron. Vezető szerepe az olaszok készülődésében aligha lehetett. Schweide kezében jobban összefutottak a szálak és ő Moszkvában és Budapesten sokkal több bizalmat is élvezett. Schweide is meg volt róla győződve, hogy 1919 július havában Felső- és Közép-Olaszországban kitör a balsevista forradalom. Schweide azt jelentette Leninnek, hogy lapja, az Avanti bolsevista újság s dicsekedett vele, hogy a lap csaknem mindent közöl, amit Moszkvából küldenek Ugyancsak Schweide jelentette Moszkvában azt is, hogy Serrati (az Avanti igazgatója?) Svájcban át Parisba szökött es júliusban élénken részt vett az általános sztrájk előkészítésében. Az olaszországi mozgalomra nagy befolyást gyakorolt Angelica Blabanoff újságíró, aki a háború előtt az Avanti szerkesztőségéhez tartozott, ez időszert pedig Racowski mellett van Kiebben Úgy látszik, az olasz mozgalomban dolgozott Coloredo Frigyes is, aki most Svájcban, Lungernben lakik és aki egy időben Czobel bécsi magyar követtel is összeköttetésben állott. Egy Pellso (?) nevű olasz kommunista író is járt Budapesten Kun Bélánál információkért, valamint szerepel az aktában egy Pettom nevű olasz is. Moissi, a híres színész is a bolsevizmus közvetítő ügynökei közé tartozik.

Franciaország.

A franciaországi mozgalomról csak igen gyér adatok vannak. Egy ízben Jachontoff európai körútján Bécsbe érkezve (július 7-ikén) Bolgár Elek követnek átadott egy csomó levelet, hogy juttassa el Moszkvába. Egy futár Budapestre hozta a leveleket, melyek közül az egyiket Franciaországból küldték Moszkvába Gilbeauxhoz. A levél itt rekedt Budapesten. Ugyanabban a táviratban, amelyben Jachontoff jelenti Moszkvába, hogy európai körútján kiknek a számára kapott továbbítás céljából leveleket, előfordul ez a kifejezés: "Pénzt Lorientnak Franciaországba." Ez a Lorient nem lehet más, mint a francia egyesült szocialista-párt egyik vezetőembere, a C. A. P. (Commission Administrative Permanente du parti socialiste unifié) pénztárosa; ugyané pártnak Longuet és Renaudel a vezére.

Svájc.

Svájcban a mozgalomnak Zürich a fészke; a svájci bolsevisták azonban nem Budapesten át érintkeztek Moszkvával. Zürichből csak az Avanti tudósítója, Gustavo Sacerdote fordult több ízben információkért Kun Bélához. Az Ifjúság Internacionáléja, mely Baselban székel s amelynek Schweide volt a titkára és Balabanoff a patronája, ízig-vérig bolsevista szervezet.

Anglia.

Angliában a Daily Herald a bolsevizmus harcos lapja, melynek a magyarországi szociáldemokrata pártra is végzetes hatása volt: a budapesti Vörös Újság mindig a Daily Héraidra hivatkozva közölte a bolsevizmus, rohamos terjedéséről szóló híreket, amelynek hatása alatt sokan megtántorodtak. Csicserin egy ízben (július 16-ikán) utasította Kun Bélát, hogy lépjen érintkezésbe Sylvia Pankhurst-tel és általa informáltassa a bolsevista világ eseményeiről a londoni Russian Peoples Information' Bureaut.

Románia.

A romániai mozgalomban szerepe volt Marcu Valérián agitátornak, aki a zürichi orosz vöröskeresztes misszió igazolványával utazgatott.

Lengyelország.

A lengyelországi agitáció nehézkesen indult meg, mert azt a pénzt, amit a mozgalomra Magyarországból Bécsen át Varsóba akartak küldeni, Bécsben elköltötték. Budapesten néhány kommunista röpiratot nyomattak lengyel nyelven és megalakították a kommunisták lengyel csoportját is. 1919 július végén szó volt róla, hogy a Magyarországon tartózkodó Kvasny elvtársat megbízzák az egész lengyel mozgalom vezetésével, de a Budapesten hamarosan bekövetkezett felfordulás ezt a tervet meghiúsította.

Csehország.

Csehországban állandóan imminens a bolsevizmus kitörése. A cseh mozgalom vezetője, Muna, igen tehetséges taktikus. 1919. június közepén egy orosz nyelven írott memorandumot küldött Budapestre Kun Bélához, hogy juttassa tovább Moszkvába. A memorandumban elmondja Muna, hogy eltért a puccsok rendszertől, mert arról győződött meg, hogy puccs útján sikert érhet ugyan el, de ez a siker nem lehet állandó. Bejelenti Muna, hogy a kommunistákkal belép a szocialista pártba, amelyet folyton balra fog hajtani mindaddig, míg el nem ér a forradalomhoz s általa a végcélhoz: a kommunizmus végrehajtásához. 1919. őszére már meg is jövendölte Muna e jelentésében a cseh proletárdiktatúra kikiáltását.

Jugoszlávia.

Jugoszláviával a magyar tanácskormány nem volt összekötetésben: információi, melyek gyakori felkelésekről szóltak, mindig hiúknak bizonyultak. Újabban azonban Szerbia északi részéből a kommunista mozgalom megerősödéséről szólnak a magánjelentések. Figyelemreméltó körülmény az is, hogy mikor 1919. augusztus közepén a jugoszlávok a Dunántúl kibővítették az általuk megszállott területet: az illető falvakban mindenütt vissza-, helyezték hivatalukba a tanácskormány bukásakor a magyarok által elűzött kommunista direktóriumi tagokat.

Amerika.

Az amerikai mozgalomról nem szólnak a magyar tanácskormány iratai. Magánértesülések alapján azonban megállapítható, hogy néhány *magyar* kommunistának sikerült Amerikába kijutnia, Jugoszlávia és egy olasz kikötőn át, hamis útlevelemmel s részükre Olaszországban kifizetett útisegélylyel.

A nemzetközi jog érvényesülése.

A magyar tanácskormány diplomáciai iratainak tanulmányozása közben megállapítható Kun Bélának az a törekvése, hogy a nemzetközi jog által megállapított érintkezési formákat megőrizze. Mindjárt a magyar proletárdiktatúra kezdetekor Balfournak egyetlen távirata elegendő volt arra, hogy Kunt az idegenek vagyonának tiszteletbentartására bírja; erre vonatkozó rendeleteit a kommunista hatóságok általában tiszteletben is tartották. A vörös terror vérengzésének idején az egyetlen budapesti misszióknak, az olasznak tisztjei igen erélyesen léptek fel a tanácskormányval szemben s kívánságaikat többnyire teljesítették is, bár az entente akaratát képviselő tiszték mögött egyelőre nem állott semmi fegyveres hatalom. A nemzetközi jognak erkölcsi ereje határozottan érezhető volt a tanácskormány politikájában. Ez azonban inkább csak a külsőségekre vonatkozik: ami a dolgok érdemét illeti: az entente-misszió kérdéseire gyakran adtak a valóságnak meg nem felelő választ s a misszióknak ezzel be kellett érnie. A magyar tanácskormánynak láthatóan hízelt minden

érintkezés a nyugati hatalmakkal; Clemenceau első jegyzékét napokig úgy magyarázták, hogy az a magyar tanácskormánynak az entente által való elismerését jelenti és már előkészületeket tettek a tanácskormánynak a békekonferencián való képviseltetésére. Az entente-hatalmakhoz szóló jegyzékeiben Kun sietett a legnagyobb előzékenységet tanúsítani s nem lehetett tőle oly dolgot kívánni, aminek teljesítését rögtön meg ne ígérte volna, — anélkül természetesen, hogy az ígélet megtartására komolyan gondolt volna. A jegyzéket bevezető ígélet után rögtön áttért nagylélegzetű fejtegetéseire, — mert nála minden diplomáciai jegyzék egyszermind agitációs eszköz is volt. Ez a magyarázata annak, hogy bár a kommunizmus halálos ellenségének tekinti a sovinizmust, Kun a jegyzékeiben arra számítja, hogy Európaszerte a nacionalizmus kerekedett felül, egészen nacionalista húrokat penget. Arra az erkölcsi alapra pedig, amelyen a bolsevizmus diplomáciája állott, élénk fényt vet a következő eset. A csehek elleni offenzíva idején Lenin kifogásolta Kunnak valamelyik jegyzékét, arra hivatkozva, hogy ígéletét nem tudja majd megtartani. Kun válaszában kijelentette, hogy Lenint bámulja ugyan, mint mesterét, de egy dologban mégis felülmúlja őt, és ez: *a mala fides*.

A sajtó.

Diplomáciánál, jegyzékeknél sokkal fontosabb volt úgy Lenin, mint Kun szemében a sajtó! mindkettőből kiütött az egykori újságíró. A Lenintől eredő utasítások nagyobb része arra vonatkozik, hogy mit kell az európai és amerikai lapokban elhelyezni, s ha Kun örömet akart Leninnek szerezni, jelentést küldött neki a sajtó-propaganda sikereiről. Különös figyelmet tanúsított az orosz kormány az amerikai újságírók iránt, akik közül többen bemehettek Szovjet-Oroszországba s onnan fantasztikus híreket táviratoztak Budapesten át Amerikába arról, hogy mily tökéletes a rend Oroszországban és hogy milyen boldog a nép a bolsevik uralom alatt. Az ilyen újságtudósításokat, mint a bolsevista propaganda legkitűnőbb eszközeit, különösen nagyrabecsülte Lenin, és csakugyan, ezek a jelentések valóban befolyásolták is nemcsak Amerika közvéleményének egy részét, hanem nem egy esetben még a párisi békekonferencia elhatározásait is.

A bolsevizmus iratai.

A magyar tanácskormány négyhónapi uralma alatt kiadott diplomáciai jegyzékek száma aránylag nem nagy, s az egész anyag meglehetősen teljességgel össze van gyűjtve; legnagyobb helyet foglalnak el a gyűjteményben azok a jegyzékek, melyeket a júniusi csehek elleni offenzíva megállításakor Clemenceau, Kun, Pellé tábornok és Böhm vörös hadseregparancsnok váltott egymással. A titkos (chiffre) jegyzékek száma, beleértve a Budapestre érkezettekét és az innen elküldötteket is, nem éri el a háromszázat. Mindezek meg vannak mentve a történelem számára, valamint a Budapesten csak átfutó, de a csepeli állomás által mégis felfogott s a kommunizmus történetével kapcsolatos idegen szikratáviratok is.

A marxizmus csődje a tények világánál.

Írta:

dr. Prohászka Ottokár
püspök, nemzetgyűlési képviselő

Magyarország egy év alatt két forradalmat élt és szenvedett át; az egyikben még a nemzeti függetlenség vágya izzott; a másik azonban már mindent tagadott, ami nemzeti s történeti volt s egy teljesen új ideológiával akarta felborítani a politikai, társadalmi s gazdasági helyzetet. Ez az ideológia a marxizmus melegágyából volt való s itt nálunk szökött gazba s a maga teljes valóságában — mondjuk — képtelenségében mutatta be magát a rendszert is, melyet a doktrinerek fejlenek és foltoznak, de melyeknek igazságát s életrevalóságát csak a praktikusok tüntethetik föl. Mert a filozófiákat is az élet rostálja s a nagy szólamok tartalmát azok megtestesülése mutatja be. A gondolatoknak az a megtestesülése, mely a marxista elveket Magyarországon léptette a történetbe, csak képtelenségeket, hóbortokat, örületet produkált s rettenetes leromlással s szenvedéssel cáfolta meg folyton hirdetett életrevalóságukat.

Ez az egész tatárjárás, azaz hogy *oroszsído járás* nem a magyar népnek élet jelensége, hanem származásra, nemzetiségre, erkölcsi felfogásra, érzületre nézve teljesen idegen elemek erőszakoskodása volt, magyar földön bár, magyar nyelven, de nem magyarul, hanem teljesen idegenül.

Ez a teljes idegenség illusztrálja legjobban a marxisták éretlenségét s a valósággal való kapcsolatuknak hiányát is, mert *hiszen fejlődést, történeti fejlődést vallanak mindenek elvéül s forrásul s mégis oly földön s oly népben akarnak filozófiájuknak testet adni, mely ideológiájuktól oly messze esik, mint Makó Jeruzsálemtől. A historikus materializmus e részben teljesen antihistorikusnak mutatta be magát.*

De materializmusával is ellenkezésbe jutott^ mert ezt a világhordulatot ránk ugyancsak nem az anyag, nem a munka s a termelés, hanem a filozófiai szisztéma hozta, tehát a szellem s a lélek. A szellem s lélek ugyanis oly sajátságos valaki vagy valami, hogyha materialista szisztémák álarcában jár is, azért mégis elpusztíthatatlanul az, ami, t. i. lélek, szellem. A materializmust is lélek és szellem, tehát az antimaterialista valóság csinálja.

Ezt tapasztaltuk meg a "magyar" marxizmus betoppanásánál. A történelmi materializmus, a marxizmus filozófiája, tagadja a szellemet s az emberi lelket, a vágyak, az ösztönök, a világnézetek fatális, önálló járását; tagadja azt a szuverén, felülről sugárzó hatalmat, mely hat, alkot, konstruál; de a szellem s a lélek azért mégis lépten-nyomon előbújik s fittyet hány a homloku-

kat ráncoló filozófoknak; eléjük pattan s bemutatkozik: "én vagyok a hisztorikus materializmus spiritusza, alakító lelke s ha a materializmus palliumában járok is, de mindig lélek, szellem s önálló hatalom vagyok."

Igen, a szellem kísért a filozófiákban. A marxisták is vele ingerkednek; egyrészt tagadják, másrészt mindenütt azt szutyongatják, élesztgetik, tűzbe-lángba szítogatják; ők hozzák a tüzet, v. i. saját lelküket, melylyel felgyújtják az elégedetlenség föltorlódott limlomját.

Igy volt ez Magyarországon is. Elégedetlenségből itt is van elég; vannak új, kegyetlen gazdasági fordulatok és ki nem elégített szükségletek; vannak nagy vagyonok és sok telhetetlenség, van kapitalista termelés szociális érzék nélkül; van sok iram, roham, örület megfelelő rendezés és szervezés nélkül; ez van s ennek nem szabadna lennie. Erre a sok ki nem egyenlített, vad, anarchikus tusakodásra a történeti materializmus azt fogja rá, hogy ennek így kell lennie s hogy ez oly szükségszerű sikerülhetlen, mint egy megindított vegytani folyamat. Pedig dehogy is kellene annak így lennie, ahogy van, ha annak az eltagadott szellemnek nem volna része benne. Ezé az oroszlánrészt! Oroszlánrésze van abban, amit kapitalizmusnak s oroszlánrésze abban, amit proletárdiktatúrának hívnak. Az anyag, a termelés nem teszi; azt a kapitalista s ugyancsak a kommunista, bolsevik szellem teszi. A kapitalizmus lehet a termelés szükséges etapja, de minden egyéb, az, hogy hogyan zsarol és szív vért, az, ahogyan a nagy vagyonok elnyomják a kisebbeket s a gyárak a műhelyeket, az, ahogyan a milliomosok tönkreteszik az élő milliókat s a tengődő életet: az már nem gazdasági technika, hanem önzés, kegyetlenség, igazságtalanság, pénzsomj, nevelletlenség és rosszakarat. Ez az akarat nem a kapitalizmus szekeréhez kötött s hátul cammogó állat, hanem előljáró, szaglászó véreb, — hatalom, mely lappang az emberiségben s időnként jelentkezik, felhasználja a társadalmi készületlenséget, visszaél a gazdasági helyzettel, elnyomja a gyengéket s lóvá teszi a liberális ideológiák által megbűvölt népeket.

Aki aztán bírja, az marja. Igen, de ez nem társadalmi törvény; hanem ellenkezőleg társadalmi rendetlenség, melylyel szemben áll a lelkiismeret, a tízparancsolat, a kormányférfiúi belátás s ezeket nem a parasztlázadások s a munkásatrocitások hívják életbe s állítják a történelembe. Hogy a kapitalizmus oly borzasztó pusztításokat végzett, hogy emberi érzést s isteni törvényt nem ismert, azt a klasszikusoknak nevezett, de voltaképpen okatlan, egyoldalú nemzetgazdászati nézeteknek köszönjük, melyek az önzés diktatúráját kiáltották ki vezető hatalomnak. Hogy a modern termelésben a pénz s a profit az egyedüli intéző hatalom, azt nem hozza magával semminemű termelési mód, hanem azt a Mammon-imádás tette uralkodóvá. Ezzel, nem azt mondom, hogy a körülmények nem szítják föl a szenvedélyeket; de

nem szabad az egész csúnya ösztönösséget s mohóságot, a bűnt s a kegyetlenséget egyszerűen ártatlan fejlődési funkciónak deklarálni; az nem fejlődési funkció, hanem mindig készen álló s könnyen gazba növő emberi dölyf és ostobaság, önzés és gonoszság. Ez nőtt gazba nálunk is a proletárdiktatúrában. A történeti fejlődéshez annak más köze sincs, mint az, hogy megtörtént; de azt nem történeti szükségességek, hanem vérrel s étellel játszó, minden szentet és nagyot blazírtan kockáztató budapesti intellektuellek s azután felfogadott gonosztevők csinálták. Volt Magyarországon elégedetlenség, — hol nincs? Volt sok hazugság s valótlanság, — máshol is van. Nemzetinek mondott, rossz politikát folytattunk, azt is megengedem; nagy mulasztásokat követtünk el a földreform, a falu, a népélet körül; az is igaz; át nem hidaltunk nagy rianásokat, melyek a rendiség korából hasították szét a nemzeti egységet; szent igaz. De e történelmi szituációnak a történelmi, materializmus szerint talán bizony a szocializálás, a kommunizálás, a termelő szövetkezetek komédiába illő pazarlása, az ostoba rendeletek özöne, mindennek adósságba, majd éhhalálba fulladása, lett volna fejlődéstörténeti következménye?!

Lehet-e ezt az örületet egyáltalában munkával, emberi iparkodással, fejlődéssel összekötetésbe hozni? Ha a történelmi materializmus szerint a politikai forradalom szükséges piros folt is a hegeli-darwini filozófia ködmönén, azért a substrátumot mégis csak a tényleges magyar állapotoknak kellene nyújtaniok: nos, elhiszi azt valaki, hogy a magyar gyáripár oly fejlődési fokot ért el s a magyar mezőgazdaság annyira haladt, hogy a szocializálást, a kommunizálást, a marxi társadalmi termelést itt a fejlődés logikája pattantotta ki? Nem, mindebből itt semmi sem volt meg; de hisz nem is a hisztorikus materializmus csinálja a világot, az csak magyarázza. Csinálni, az nehéz; magyarázni pedig könnyű; ehhez csak szociológiai zsargon s világpolgári koponya kell. Aki magyaráz, az eszmékből indul ki; míg ellenben, aki valamit csinál, annak a földről, alulról kell kiindulnia; ha pedig nem alulról, hanem felülről indulna ki s akarna világot csinálni, az csak olyasvalamit állíthatna létbe, amilyen a proletárdiktatúrának szocializmusa volt. Megvolna a háztető, a Marxizmus, s építene alája házat, alapterakás nélkül. Ez az a modern bolond, aki nemcsak hogy alap nélkül, hanem felülről lefelé épít.

Ezt historikus materializmusnak hívják, mely amily kevésbé historikus, oly okatlanul mondható materializmusnak; mert hiszen folyton kész ideákból, apriorista tételekből, axiómák s elvekből indul ki, azokból fércelődik össze; azok szerint szabdalják, ütik, lökik, fütik a világot s magyarázzák a népélet, a termelési igények, a szociális erők valóságait. Rátukmálják a szisztémát a nemzetgazdasági életre s ahol nem illik rá, ott a revolúció s a vörös-szörös ember kalapácsütéseivel segítenek rajta.

Vegyük ezek után szemügyre a fejlődésnek, a világelváltozás e történeti mozdonyának fődugattyúját, az osztályharcot s kérdezzük, hogyan vált az be nálunk?

A marxista ideológia az érdekközösségből s az érdekképvisel-

letftől valami oly specificumot alakított s azt úgy hiposztatálta, akár csak egy skolasztikus entitást, melyben titokzatos erők feszkelődnek. Szerintük az osztályharc hordoz minden haladást, az osztályharc talál ki minden reformot; belátása csak neki van; szociális érzéket s kötelességtudást csak az fejleszt, — az, az a csodálatos "ens". Akik nem nyomorognak s nem keseregnek s következőleg nem harcolnak, azoknak se szívük, se érzékük, se jóakaratauk. Társadalmi érzék nincs is; csak osztályérvék van. Ez "ens"-nek vére is van s az proletárvér; mert csak proletárvér ontásából fakad áldás; csak abban forrhat szeretet. A jólét s a fejlődés is csak e vér áldozataiból fakad s a világboldogulás kizárólag e vér díja. — Eszerint nagy gondolatoknak előharcosai nem lehetnek voltaképpen mások, mint csak proletárok; a többi, ha van is, az emberiség történetében nem számít. Azért Magyarországon is talán csak Dózsa György s egy-két proletár vagy legalább lélekben proletár, csinált történelmet; míg ellenben Szent István, Szent László, Nagy Lajos, Hunyadi Mátyás, Rákóczi Ferenc, Széchenyi István, Kossuth Lajos, Eötvös József, a jobbágy-ság felszabadítói, a zsidó recepció megszavazói, a nemesi kiváltságok eltörlői nem csináltak történelmet. — No, csak hogy végre ránk hasadt megint a nap s a népköztársasági kalandorok és szocialisták, a bolsevikiek s a rablóbandáik hozzáfoghattak a magyar történelem csinálásához!

Az bizonyos, hogy Magyarországnak az a teljes leromlása ezen banditák osztályharca nélkül nem esik meg. Az is igaz, hogy ez osztályharc vért ontott s egy társadalmi osztályt, a legelmaradottabbat ültette a nemzet nyakára, — hogy szabadjára bocsátotta zsarnoki szenvedélyeit, — hogy belegázolt mindenbe, szabadságba, vallásba, lelkiismeretbe, — hogy letört otthont, oltárt, — hogy bepizskított lelket, ifjúságot, erkölcsöt. Az osztályharc ezenkívül az embercsordát kanászostorral kezelte s felhajtotta szakszervezetekbe s politikai pártba a "szabad" elvtársakat. Aki nem így gondolkozott, annak levette a fejét; a többi gyanús-nak pedig ezt a szolgálatot 1919 augusztusára ígérte. Hátha van s volt osztályharc s osztályuralom, akkor az itt volt s az ránk borította a kloakákat s ránk uszította nemesak vérebeit, de patkányait is, kik mindent megmászta, mindent kikezdték és elrondítottak.

De hol az a filozóf, ha még Marxista is volna, aki ezt világfejlesztésnek nézné s nem látná rajta a tömegőrület s a buta durvaság s komiszság minden jellegét?! Természetesen, kik e pizsokáram zsilipjeinél állnak s azokat kényük-kedvük szerint emelgetik, azok "Europaer"-eknek s tiszta kézelőjű s gallérú gentlemaneknek akarnak számíttatni; de volt-e bennük mákszemnyi tisztesség s emberszeretet, mikor dölyfös "nagy-tudású" voltukban s kegyetlen s egyoldalú doktrinéségükben nem átalották mindent az úgynevezett osztályharc martalékául odadobni s az országot romok alá temetni?

Ha az osztályharcot ideológiai kosztümjéből kivetköztetjük, bontott hajú, pizskos fúria toppan élénk s oly tömegőrülettel ál-

lünk szemközt, melynek nyomában pusztulás s társadalmi romlás jár. E végletektől távol járt a magyar gazdasági világ, mert a vidék s a kis városok munkásnépe, a földmunkások s földbirtokosok egymásra való utaltságukban, egyes ütközések s sztrájkok dacára, ily romboló szembeállásra sohasem kerültek volna. Azonkívül a munkamegosztás elvénél fogva még a mi nagyipari életünkben is oly jól szituált munkásrétegek keletkeztek, hogy gazdaságilag a polgári osztály sok csoportjánál jobban álltak s azért osztályharcra, mely világot fordítson ki, nem gondoltak. Ez a harc tehát csak a Landlereknek s a Kunfiaknak s egyéb galíciai elv- és fajtársaiknak kellett.

De kövessük még továbbra is a marxista ideológiát. A vezető gondolat, mely az osztályharc mögött fészkelődik, megint egy ideológiai csinálmány, a társadalmi termelés. A társadalmi termelés minden szocialista gondolkozásnak és osztályharcnak célja és koronája.

Ezt Marx megfogalmazta s mindenféle dialektikával kicsiszolta; de kihagyta belőle a pszihét, az embert. Megvan a fogalom, de vajjon lehetséges-e a megvalósulása, azt a fogalmazás nem garantálja; mert hiszen itt minden az emberi, a pszihikai föltételeken fordul. Mit használ a kommunizmus, a társadalmi termelés ideája, ha el vonatkozik a természettől, s az emberi lélektől, a munkakedvtől, a munka s a szorgalom ingereitől? Mit használ az absztrakt fogalom, mely szép s nemes lehet, de mely az emberi társadalomba bele nem állítható? Ez aggályok a doktrinereket nem feszélyezték; a teória kívánja a társadalmi termelést, tehát legyen!

S lett! De hogyan? Tán a fejlődés révén lett részünk benne, mely preparálta volna a társadalmi termelés útjait? Dehogy; hol tartunk mi úgy termelés, mint munkás pártszervezetek tekintetében Anglia és Észak-Amerika mögött s ott a fejlődés a társadalmi termeléstől messze van még s a pártok alig hiszik, hogy azt máról-holnapra megvalósítani lehetne. Németország s Franciaország ipara is összehasonlíthatlanul fejlettebb, mint a mienk s ezek pártvezetőségeiktől tanulnak a mi epigonjaink, de a németek s franciák is távol látják-még a társadalmi termelés korszakát. S tgy hát Magyarország s Oroszország, ez a két agrárállam lett a marxista ideálok megvalósításának színtere. Talán azért, hogy ezen a kopott fél-Balkánon lássa a világ a Marxizmus kézzelfogható hiányosságát s belső ellentmondásait, — no meg megtapasztalja illojális magatartását. Mert ha párthívei a filozófiai Marxizmus utópiáinál maradnak, mely a társadalmi fejlődés immans erejénél s mondva csinált törvényeinél fogva várja a társadalmi termelés órájának ütését, az ellen persze nem lett volna kifogásunk; csakhogy az ilyen, jövő századokra kiállított váltókkal s ábrándokkal nem lehet összetartani a munkásságot, az reális, fogható előnyöket kivan s azokat is minél előbb. Az utópiákat tehát meg kellett fejelni, a hegeli dialektikát szegre kellett akasztani s a lassú fejlődés tempóját nem hogy gyorsítani, de egy lökessel a célba kellett zökkeníteni. A Marxizmust így szegre

akasztották s a forradalmat gyújtották ki, melyről a Marxizmus nélkül is megcsinálja a maga dolgát. Ebből történelemből alvilág okulására csak azt az erkölcsi tanulságot hatjuk le, hogy a filozófiai Marxizmus az internacionálé számára jó étvágygerjesztőnek, stimuláns gondolat-labdacsnak bizonyult; de a világ megértésére, no meg éppen megfej élésére nem volt alkalmas. Ezt a megfejelést egyáltalában nem filozófok, hanem egyoldalú túlzók s agitátorok végzik.

Ezt megcsinálták nálunk is, de rossz eredményre, mert az osztályharcnak ilyen elmélete s annak a kommunizmusban való kirobbanása oly visszahatást szült az értelmesebb munkásságban, hogy az frontot változtatva, másfelé keresi programjának méltányos megvalósulását.

De hagyjuk a filozofálást s tekintsük meg ismét a filozófiát illusztráló kommunista nevelést s embernemesítést s karakteralakítást! Bizonyára sehol sem kompromittálta magát a marxizmus annyira, mint a nevelés és kultúra terén, ahol a saját, eszménytelen képére s hasonlatosságára formálhatta az embereket. A forradalom tekintélyt nem ismert s így paedagógiáját ez elv nélkül, jobban mondva, ez elv ellen kellett az ifjúságon megpróbálnia. Elrendelték a diák-direktóriumok megalakítását s a bizalmi rendszert s ezzel a hatalmat s vezetést voltaképpen a diákok kezébe csúszttatták. Ezek ellenőriztek, kritizáltak, kifogásoltak s terrorizáltak; a szájasoké lett a világ s a vakmerőség, hanyagság s fegyelmetlenség gazba nőtt. A proletár világnézetet, a durvaságot s tiszteletlenséget az ifjúságba is átültették; a vallásoktatást eltörölték, a történelmet kiforgatták, "nemi" s mindenféle egyéb fölvilágosítással lázba s lázadásba kergették az éretlen ifjúságot s a lélekrontást annyira vitték s az általános rendetlenséget is annyira fokozták, hogy művüktől maguk is megijedtek s az általános fegyelmetlenségnek ha nem is elvi, legalább gyakorlati gátakat iparkodtak emelni.

Ugyanez az egyoldalú s a lelket s a természetet nem ismerő orientáció s ugyanez a neveléses gyűlölet minden ellen, ami nem Marxra s Engelsre vezet vissza, jellemzi a kommunista s marxista kultúrmunkát az egész vonalon. Az ember csak azon csodálkozik, hogy hogyan fér ennyi önbizalom s ennyi hozzánemérés e világreformátorokba. Ők mindenhez értenek s mindent jobban tudnak, mint Aristotelestől Kantig a világ bölcsei, — ezek a szegény denevérek az idealizmus sötétségében! Náluk az idealizmusnak nyomára ugyancsak nem akadunk sehol s azért a közönségben is az önfegyelem, a tisztesség, a munkaszeretet, a köz iránti érzék napról-napra fogyott s tanulságot tehattünk a Foerster-i kijelentés mély igazságáról, hogy "sociale Organisation-setzt organisierte Charaktere voraus". Ahol karaktereket nem formálnak, ott a társadalmi szervezkedés is kútbaesik. Bele is esett s ki nem húzhatják azt.

Bátran kijelenthetem, hogy nagyképüsködő filozófiát, amilyen a Marxizmus, ritkán ért még oly megsemmisítő s megszegyenítő cáfolat, mint amelyet a tények nagy argumentumaival a magyar bolsevizmus szolgáltatott.